یادداشت

اولویت‌دهی دولت به واردکنندگان

محسن بهرامی‌ارض‌اقدس*

■ در کشـور ما بعد از برنامه دوم و در ابتدای برنامه سوم و همچنین برنامه چهارم توسعه، سیاست جایگزینی صادرات غیرنفتی به جای واردات مطرح شـد. این موضوع حتی در سند چشم‌انداز ۲۰ساله کشور نیز گنجانیده شد به گونه‌ای که رهبر معظم انقلاب بر صادرات غیرنفتی همواره طی سال‌های گذشته تاکید فراوان داشته‌اند. تا آنجا که رهبر انقلاب آرزوی کشوری بدون تکیه بر نفت را مطرح کرده‌اند. اما پرسشی که در اینجا مطرح می‌شود، این اسـت که آیا رفتار دولتمردان ما طی سـال‌های گذشته تاکنون حول منویات رهبر معظم انقلاب و بر اسـاس برنامه‌های توسعه اقتصادی کشور که بر صادرات غیرنفتی تاکید شـده بوده، است؟ متاسفانه وقتی عملکرد دولت در طول چندسـاله گذشته بررسی می‌شود، نتایج حاصل از آن حکایت از حمایت دولت از مصرف‌کنندگان و واردکننـدگان بوده اسـت. به عنوان مثـال دولت در آغاز اجرای قانون هدفمندسـازی یارانه‌ها به جای اینکه از محل افزایش نرخ حامل‌هـای انرژی، یارانه نقدی مردم را بپردازد، از بانک مرکزی اسـتقراض کرده و یارانه‌های خانوار را برای رضایـت آنها پرداخت کرده اسـت. این در حالی اسـت که بر اسـاس قانون هدفمندی باید سهم تولید حاصل از درآمد فروش حامل‌های انرژی را که سال گذشته ۳۰درصد و امسال ۲۰درصد بوده است، پرداخت کند که تاکنون این امر را انجام نداده اسـت. این امر بیانگر آن است که نگاه دولت، مصرفی است و واردکنندگان و مصرف‌کنندگان در اولویت قرار دارند. دولت حتی هنوز وعده چند سـال گذشته رییس‌جمهوری مبنی بر پرداخت جوایز صادراتی به موقع را عملی نکرده است و این وعده رییس‌جمهور ظاهرا بایگانی شـده اسـت. دولت حتی طی این سـال‌ها از قانون برنامه‌های پنج‌ساله تمکین نکـرده و آنهـا را برای حمایت از صـادرات و صادرکنندگان اجرا نکرده اسـت. در حوزه صادرات نیز که گفته می‌شـود صادرات کشور چند برابر شده است، ما عملا شاهد هستیم که بیش از ۶۰درصد از صادراتی که به عنوان غیرنفتی نام برده می‌شود، عملا نفتی هستند. با نگاهی به آمار گمرک کشور، صادرات به گروه میعانات گازی، محصولات پتروشیمی و سایر کالاها تقسـیم شده است. در این صادرات غیرنفتی بیش از ۶۰درصد شامل میعانات گازی و محصولات پتروشیمی است که مشتقاتی از نفت هستند و این امر نیز در سایه دولت‌های پیشـین که در عسلویه و پارس جنوبی سرمایه‌گذاری کرده بودند، به دسـت آمده اسـت. اگر به صادرات غیرنفتی نگاه کنیم، متوجه می‌شویم ۱۰ قلم کالای اول صادراتی ما شامل هیدروکربن‌ها، پلی‌اتیلن و پروپان مایع‌شـده است که همه مشتقات نفت هسـتند. اما از فرش، خاویار و صنایع دستی هیچ خبری نیست.

*عضو هیات نمایندگان اتاق بازرگانی تهران

واردات میوه‌های ممنوعه در آستانه روز ملی صادرات

آیا ما صادرکنندگانیم؟

گروه اقتصاد: فردا روز ملی صادرات است؛ روزی که ظاهرا فعالان اقتصادی باید پایکوبی کنند اما بدون تعارف نباید انتظار داشت که اتفاق خاصی در میان کارشناسان و اعضای بدنه اقتصادی کشور رخ دهد، چون درسـت در نقطه عکس ادعاهای رسـمی، اهالی اقتصاد بر این باورند که صادرات آن طور هم که مسوولان اقتصادی می‌گویند روزهای آرمانی‌ای را مزه‌مزه نمی‌کند. این رویکرد بدون شـک تا حدی وزن دارد که نمی‌توان به سادگی از کنار آن عبور کرد. کارشناسان اقتصادی می‌گویند باید هرگونه ارزیابی از عملکرد اقتصادی با ارزیابی محیط کسب‌وکار و اوضاع واحدهای تولیدی همراه شـود. به عبارتی منظور آنها این اسـت که وقتی تولید و صنعت روزگار تلخـی را تجربه می‌کنند، چگونه می‌توان مدعی شد صادرات در شرایط خوبی قرار دارد. البته دولتی‌ها میزان رشد صادرات را ملاک قرار می‌دهند؛ صادراتی که حجم سنگین آن را محصولات پتروشیمی با ماهیت نفتی پر کرده است، ولی از سوی دیگر واردات و اوج واردات بی‌رویه را در چند سـال گذشته از یاد می‌برند که تناسـب تجاری کشور را تمام‌قد به نفع واردات تغییر داده است. به هر حال اما حرف و سخن درباره صادرات زیاد است. در این بین برنامه‌ریزان دولتی اقتصادی با تمام وجود اقتصاد ایران را صادراتی می‌دانند و از سوی دیگر کارشناسان غیردولتی معتقدند وقتی در عرض شش سال چیزی نزدیک ۴۰۰میلیارد دلار یا شاید هم بیشتر کالا وارد کشور شده است، نمی‌توان به سادگی پذیرفت که اقتصاد ایران به مرز صادراتی و برون‌گرایی رسیده است. البته این ادعا را به جریان تولید و اوضاع صنعت ایرانی سنجاق می‌کنند. موضوع واردات در اقتصاد ایران به افسانه‌های اقتصادی شبیه شده اسـت. تحلیل‌گران اقتصادی هرچه فریاد دارند، بر سـر واردات می‌زننـد ولی باز مرزها به روی کالاهای وارداتی باز اسـت. حتی کالاهای ممنوعه نیز وارد کشور می‌شوند. نمونه این ماجرا اتفاقی اسـت که برای میوه‌های ممنوعه رخ می‌دهد. در حالی که ثبت سفارش هفت محصول «انگور»، «خربزه»، «هلو، شلیل و شفتالو»، «سیب»، «آلو»، «گلابی» و «انبه» از ۱۹مهر سال گذشته ممنوع بوده، اما در پنج‌ماهه امسال ۲۰هزار تن از این محصولات به ارزش ۲۳میلیون دلار وارد کشـور شده است. به گفته رییس سازمان توسعه تجارت ایران حداکثر مدت برای انجـام واردات هر محصولی پس از ثبت سفارش آن شش ماه است که به این ترتیب محصـولات ممنوعه اعلام‌شـده حداکثـر تا پایان سال گذشته می‌توانستند وارد ایران شوند، اما توضیحات رییس گمرک نشان می‌دهد حتی امکان تمدید واردات این محصولات هـم وجود دارد که به این ترتیب میوه‌های ممنوعه حتی پس از گذشت شش ماه از اعلام ممنوعیت‌شان هم می‌توانند وارد کشور شـوند. در شرایط فعلی البته دسـت‌اندرکاران اقتصادی شرایط حاکـم بر بـازار ارز و نحوه قیمت‌گذاری ارز را یکی از مشـکلات اصلی صادرکنندگان معرفی می‌کنند و بر این باور هسـتند که صادرکنندگان زیادی به دلیل نبودن راهبردهای مناسـب پولی همواره وجود داشـته‌اند. از سوی دیگر حذف جوایز صادراتی که این روزها به ۴۰۰میلیارد دلار نیز رسیده است، این نگرانی را در میان فعالان صادراتی کشور ایجاد کرده است که زیان آنها ناشی از آشفتگی بازار ارز دوچندان افزایـش یابـد. دبیـرکل اتـاق بازرگانـی و صنایـع و معـادن تهـران ثبـات نرخ ارز را اصلی‌تریـن مشـکل صادرکننـدگان می‌دانـد و می‌گوید: بهبود فضای کسـب‌وکار و ایجاد فضای رقابتی زمینه را برای توسـعه صادرات و همچنین رشد اقتصاد فراهم می‌کند. محمدمهدی راسخ بیان کرد: این عوامل باعث اقتصاد رقابتی شده و شرایط را برای تجارت و همچنین رقابت با دنیا فراهم می‌کند و در سایه این اقتصاد می‌توان صادرات پایدار را برای کشور به ارمغان آورد. دبیرکل اتاق بازرگانی و صنایع و معادن تهران، با تاکید بر لزوم بهبود فضای کسب‌وکار در حوزه صادرات اظهار داشت: هرچه رقابت بین فعالان اقتصادی و تولیدکنندگان بیشتر باشد، هرگونه رانت از بین می‌رود که این امر به بهبود شرایط تولید و در نهایت صادرات منجر خواهد شد. وی ثابت بودن نرخ ارز را از اصلی‌ترین مشکلات صادرکنندگان اعلام کرد و گفت: ثبات نرخ ارز در حالی که کشور هرساله با پدیده تورم مواجه است و در مقایسه با دیگر کشـورها تورم بالایی را تجربه می‌کند، مشکلات زیادی را برای صادرکنندگان به وجود مـی‌آورد، چراکه باعث بالا رفتن قیمت تمام‌شده محصولات شـده و قدرت رقابت را از تولیدکنندگان و صادرکنندگانی که در عرصه بین‌المللی فعالیت می‌کنند، می‌گیرد. البته این روزها فقط نرخ ارز نیست که بازار ارز را تحت‌تاثیر قرار داده است، مولفه‌های اقتصادی دیگری نیز وجود دارند که محیط کسـب‌وکار را در تنگنا قرار داده‌اند و تراز تجاری کشور را منفی کرده‌اند. آیا می‌توان امید داشـت کـه روزی صادرات غیرنفتی با محصولات واقعی غیرنفتی بزرگ شوند؟

آمار واردات و صادرات ایران طی سال‌های ۸۴ تا ۸۹

شرح	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹
صادرات	۱۱	۱۶/۷	۲۱	۲۳/۳	۲۵/۶	۳۲/۶
واردات	۳۹/۷	۴۱/۷	۴۸/۳	۵۶	۵۵/۲	۶۴
تراز	-۲۸/۷	-۲۵	-۲۷/۳	-۳۳/۳	-۳۰/۴	-۳۲/۶

چگونه برای صادرات راهبردهای مولد بسازیم

ادامه از صفحه۴

افزون بر این بین‌المللی‌شدن اطلاعات و دانش با تاثیرپذیری از پیشرفت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات، ظهور شکل‌های جدید مبادلات و همکاری‌های اقتصادی-صنعتی، توسعه صنایع مدرن و دانش‌بر و نیز اشکال گوناگون مناسبات بین‌بنگاهی در مجموع به روندهایی شکل داده که جریان توسعه صنعتی کشورهای در حال توسعه و ایجاد فرصت‌های تازه برای این کشورها را جهت پرکردن شکاف فناوری خود با کشـورهای پیشرفته تسهیل کرده است. اکنون تولید ناخالص شـرکت‌های فراملیتی اعم از شرکت‌های مادر و شرکت‌های وابسته بیش از ۴۰درصد تولید ناخالص جهان است. از مطالعه تحولات سـاختاری در ترکیب تجاری جهان، پاره‌ای از گرایش‌های مهم مطرح می‌شـود کـه مهم‌ترین آن موارد زیر است: ■ رشد صادرات عموما با ارتقای فناوری و حرکت به سوی تولید و صدور محصولات پیچیده‌تر و با شـدت فناوری بیشتر و همچنین افزایش کیفیت و کارآمدی فعالیت‌های صادراتی موجود همراه بوده است. گذشته از این گزینش جایگاه‌های مناسب تولید متضمن انتقال از بخش‌های با رشد کند به بخش‌های پویا و بالنده بوده که از عناصر اصلی استراتژی رقابت‌پذیری کشورهاست. اکثر صادرکنندگان موفق در گروه کشورهای در حال توسعه فرآیند گسـترش و تعمیق صنعتی‌شـدن و توسعه صادرات‌شـان را از محصـولات و کارکردهای سـاده آغاز کرده و بـه تدریج و طی زمان اما به گونه‌ای پیوسته (همراه با ارتقای کیفیت محصولات صادراتی که تولید می‌کرده‌اند) به سوی تولید و صدور محصولات و عهده‌دار شدن کارکردها و فعالیت‌های با محتوای فناوری بالاتر حرکـت کرده‌اند. ■ عملکردهای صادراتی در سـطح کشـورها بسیار متمرکز بوده و این تمرکز در دوره ۲۰۰۰-۱۹۸۵ در همه گروه‌های فناوری روندی رو به افزایش داشـته اسـت. سهم ۱۵ کشـور برتر در صادرات کالایی جهان در سال ۲۰۰۰ در تجارت کالایی بخش صنعت در مجموع ۷۵/۳درصد، در محصولات آهن و فـولاد ۷۰/۴درصد، در محصولات شـیمیایی ۷۷/۷درصد، در ماشین‌آلات و تجهیزات حمل و نقل ۸۱/۱درصد، در ماشین‌های اداری و تجهیزات مخابراتـی ۸۴/۳درصد، در محصولات خودرو ۹۱/۷درصد، در محصولات نسـاجی ۷۴/۵درصد و در پوشـاک ۶۳/۱درصد بوده اسـت. نکته جالب توجه این است که به لحاظ تجارت درون‌بخشـی صنعتی، ۱۵ کشـور صادرکننده برتر در زمینه‌های یادشده عموما در زمره واردکنندگان عمده نیز بوده‌اند. ■ در گروه کشورهای در حال توسعه، سهم صادرات صنعتی ۱۰ کشـور برتر در مجموع صادرات صنعتی مناطق در حال توسعه جهان از ۵۷درصد در سـال ۱۹۸۵ به حدود ۸۰درصد در سـال ۲۰۰۰ افزایش یافته اسـت. در دوره مورد بررسـی شکل تمرکز نیز تفاوت پیدا کرده است، به گونه‌ای که در سال ۱۹۸۵ بالاترین میزان تمرکز در گروه کالاهای با فناوری پایین بوده، اما در سال ۲۰۰۰ بیشـترین تمرکز به گروه کالاهای با فناوری برتر انتقال یافته اسـت. این مطلب به این معناسـت که اکنون راه‌یافتن به حوزه‌های صادراتی با فناوری برتر موانع ورود بیشتری را متضمن است. در واقع در گروه‌های کالایی، هر قدر شدت فناوری بیشتر شود، شمار صادرکنندگان عمده در آن کمتر می‌شود. ■ شماری از کشـورهای در حال توسـعه ظرف ۱۵ سـال ۲۰۰۰-۱۹۸۵ سهم‌شـان را در بازارهای صادراتی جهانی در زمینه محصولات صنعتی با فناوری برتر به سرعت و شدت افزایش داده‌اند. چین، مالزی، مکزیک، فیلیپین، جمهوری کره، سنگاپور، تایوان و تایلند در این زمینه از برتری بارزتری برخوردار بوده‌اند. ■ کشـورهای صادرکننده برتر آسیایی با نفوذ در بازارهای بزرگ جهان (ژاپن، اروپا و آمریکای شـمالی) سـهم خـود را در بازارهای صادراتی افزایش داده‌اند، اما کشـورهای سایر مناطق جهان عموما حوزه نفوذ صادراتی‌شـان به بازارهایی منطقه‌ای محدود بوده اسـت. ■ شـرکت‌های فراملیتی نقش و سـهم عمده و رو به رشدی را در عملکرد صادراتی کشورهای صادرات‌کننده برتر در جهان به ویـژه در حوزه صدور کالاهای پویا و بالنده در تجارت جهانی بر عهده داشـته‌اند. سهم بنگاه‌های خارجی وابسته به شرکت‌های فراملیتی در صادرات صنعتی: چین ۴۴درصد (سال ۲۰۰۱)، در مالزی ۴۹درصد (سال ۱۹۹۵)، در جمهوری کره ۱۵درصد (سال ۱۹۹۹)، در تایوان۱۷درصد (سـال ۱۹۹۴)، سنگاپور ۳۸درصد (سـال ۱۹۹۹) از جمله صادرات شـرکت‌های وابسته خارجی در چین ۴۴۴ میلیارد دلار (۲۰۰۵) و در سـنگاپور و جمهوری چـک (۲۰۰۶) به ترتیب ۷۳ و ۵۱ میلیارد دلار بوده اسـت. با توجه به مباحث فوق برای دسـتیابی به جایگاه مناسـب کشور در تولید و تجارت جهانی موارد زیر پیشـنهاد می‌شـود: ۱. هم اکنون ۱۵۳ کشـور جهان که بالغ بر ۹۵درصد تجارت جهانی را در اختیار دارند، عضو سازمان تجارت جهانی هستند ولی کشور ما هنوز در این سـازمان جهانی عضویت ندارد که باید برای رفع موانـع و تحقق عضویت در آن، تلاش جـدی صورت گیرد. ۲. اگرچه نسبت تجارت خارجی به تولید ناخالص داخلی ما بالاتر از ۶۰درصد است و رتبه کشورمان در میزان تجارت خارجی خوب به نظر می‌رسد (رتبه ۳۸ در صادرات و ۴۸ در واردات) ولی باید به این مساله اساسی توجه کرد که سهم نفت و محصولات معدنی در صـادرات بالغ بر ۸۷درصد و سـهم تولیدات صنعتی محدود به ۸/۷درصد اسـت که این نسبت (سـهم صادرات محصولات صنعتـی در کل صادرات) برای ژاپن نزدیک به ۹۰درصد، مالزی نزدیک به ۷۱درصد و ترکیه نزدیک به ۸۰درصد است، بنابراین بایـد با توجه به ذخایر نفت و گاز کشـور از این منابع در جهت توسعه صنعتی و افزایش ارزش افزوده صادرات بهره‌گیری کرده که به نظر می‌رسد بهترین فرصت برای جلب مشارکت گسترده بخش خصوصی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. ۳. ایجاد زمینه‌های لازم برای ایفای نقش بایسته توسط بخش خصوصی در عرصه‌های پیشرفته تولید و تجارت و با مشارکت شرکت‌های پیشتاز جهانی برای تسهیل ورود به بازارهای کشورهای صنعتی ۴. توسـعه ارتباطات مالی و بانکی کشـور با شبکه‌های جهانی ۵. رفع موانع توسعه ترانزیت و صادرات مجدد در کشور با توجه به موقعیت و ظرفیت‌های بالقوه کشور ۶. توسعه و روان‌سازی صنعت گردشگری باتوجه به جاذبه‌های تاریخی و غنای فرهنگی کشور.

*رییس اتاق بازرگانی و صنایع و معادن تهران

خبر

در نیمه نخست سال ۲۰۱۱

ایرانی‌ها ۴۴ میلیون دلار ویلا و آپارتمان در دوبی خریدند

■ **فارس:** اداره زمین دوبی مدعی شد ایرانی‌ها ۱۶۱ میلیون درهم (۴۴ میلیون دلار) ویلا و آپارتمان در نیمه نخست سال ۲۰۱۱ در دوبی خریداری کردند. درحالی که چینی‌ها جایگاهـی در میان خریداران اصلی مسکن و ویلا در دوبی پیدا کرده‌اند، کانادایی‌ها نیز به شـدت در بازار املاک امارات سرمایه‌گذاری می‌کنند. به گزارش امارات ۲۴، بر اسـاس اطلاعات اداره زمین دوبی، سرمایه‌گذاران کانادایی ۶۸ بلوک بـه ارزش ۲۸۵ میلیـون درهـم، ۳۸۸ آپارتمان به ارزش ۶۰۸ میلیون درهم و ۲۰ خانه و ویلا به ارزش ۳۱/۰۸ میلیون درهم در شـش ماه نخسـت سال ۲۰۱۱ خریداری کرده‌اند.

کاهش ۲۵ درصدی تولید شیر در کشور از اواسط بهار امسال

■ **فـارس:** عضـو هیات مدیـره انجمـن صنایع فرآورده‌های لبنی با اشـاره به کاهش ۲۵ درصدی تولید محصولات لبنی از جمله شـیر در کشور از اواسـط فصل بهار امسـال گفت: در صورت ادامه روند فعلی در تأمین شـیر خـام، احتمال کاهش تولید شـیر باز هم وجـود دارد. محمد فربد اظهار داشـت: با کاهش داخلی تولید شـیر خام، تولید محصـولات لبنی نیز کاهش یافته به‌طوری که در حال حاضر فروش محصولات کارخانه‌های لبنی به اندازه ۲۵ درصد نسـبت به قبل کمتر شده است. وی تصریح کرد: در صورت تأمین شیر خام، امکان افزایش عرضه شیر توسط کارخانجات صنایع لبنی در داخـل وجود دارد. فربد با اشـاره به محدودیت ایجاد شده در واردات شیر خشک، گفت: بخشی از شیر خام تولیدی در کشور برای تولید شیرخشک استفاده می‌شود که با توجه به محدودیت موجود در واردات شیرخشک و همچنین تولید این محصول از شیرخام در داخل، تامین آن برای کارخانجات لبنی با مشـکل روبه‌رو است. وی با بیان اینکه ۷۵درصد واحدهای صنایع لبنی زیرمجموعه انجمن صنایع فرآورده‌های لبنی ایران هسـتند، افزود: در صورت تامین شـیر خام تولید این واحدها افزایش خواهد یافت. عضو هیات مدیره انجمن صنایع لبنی تصریح کرد: ما نگران تامین علوفه برای دام هستیم، زیرا اگر دامداران دسترسی مناسبی به علوفه نداشته باشند روند تولید شیر خام کاهشی خواهد بود.